

KVALITA ŽIVOTA V MESTÁCH A JEJ HODNOTENIE

Mária KAČÍRKOVÁ ¹

QUALITY OF LIFE IN CITIES AND ITS EVALUATION

INTEGRATED SAFETY OF ENVIRONS '2021

¹ Slovenská akadémia vied, Ekonomický ústav, Šancová 56, 811 05 Bratislava 1, Slovenská republika e-mail: maria.kacirkova@savba.sk ORCID iD: 0000-0002-7973-8117

Competing interests : The author declare no competing interests.

Publisher's Note: Slovak Society for Environment stays neutral with regard to jurisdictional claims in published maps and institutional affiliations. Copyright: © 2021 by the authors.

This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

This license allows reusers to distribute, remix, adapt, and build upon the material in any medium or format, so long as attribution is given to the creator. The license allows for commercial use.

Review text in the conference proceeding: Contributions published in proceedings were reviewed by members of scientific committee of the conference. For text editing and linguistic contribution corresponding authors.

ABSTRAKT

Mestá a život v nich predstavujú témy, ktoré sú predmetom záujmu odborníkov už mnoho desaťročí. Prepojenie týchto tém sa okrem iného spája aj s koncepciou kvality života a predovšetkým so zdôraznením dôležitosti poznávania kvality života v mestách. Zaoberať sa kvalitou života v mestách totiž v súčasnosti znamená zaoberať sa kvalitou života viac ako polovice obyvateľov planéty Zem. Štúdium kvality života v mestách sa opiera o množstvo možných východísk a uplatňuje sa pri ňom viacero odlišných prístupov. Cieľom príspevku je poukázať na problematiku kvality života v mestách a priblížiť jej meranie. Príspevok je obohatený aktuálnym prieskumom kvality života vo vybraných európskych mestách.

KEĽŮOVÉ SLOVÁ: životné prostredie, kvalita života, mestá, hodnotenie

ABSTRACT

Cities and life in them are topics that have been of interest to experts for many decades. The connection of these topics is connected, among other things, with the concept of quality of life and, above all, with the emphasis on the importance of learning about the quality of life in cities. Dealing with the quality of life in cities today means dealing with the quality of life of more than half of the population of the planet Earth. The study of quality of life in cities is based on a number of possible starting points and uses several different approaches. The aim of the paper is to point out the issue of the quality of life in cities and to approach its measurement. The paper is enriched by a current survey of quality of life in selected European cities.

KEY WORDS : environment, quality of life, cities, evaluation

JEL Classification: O18, Q 01, Q 5

ÚVOD

Otázky súvisiace so životom človeka a skôr implicitne s jeho kvalitou, sa v mysliach ľudí objavovali už odpradáвна. So zreteľnejším vyjadrením k tejto téme sa možno stretnúť už v indickej, čínskej či gréckej starovekej filozofii. Z pohľadu tzv. západnej civilizácie sú v danom ohľade zdôrazňované najmä myšlienky gréckych filozofov. Množstvo starších úvah a myšlienkových postupov má významný vplyv aj v súčasnom bádani. Explicitný a odborný záujem o kvalitu života sa postupne vyvíjal až do podoby aktuálneho vedeckého poňatia koncepcie kvality života. Práve veda zohrala rozhodujúcu úlohu, keďže vytvorila nové možnosti chápania, ale aj reakcie na výzvy zo strany jednotlivca i spoločnosti [3, s. 24].

V spoločenských vedách sa pojem kvalita života začal používať v druhej polovici 20. storočia. Za prvého autora, ktorý použil v roku 1958 pojem kvalita života, sa považuje americký ekonóm a sociológ J. K. Galbraith. V Európe má pojem kvalita života svoj pôvod v teoreticko-pojmovom vyjadrení humanistických iniciatív Rímskeho klubu, ktorý bol založený v roku 1968 ako nevládna organizácia[8]. Aktivity Rímskeho klubu sa okrem iného vyznačujú programovaním zvýšenia životnej úrovne ľudí a ich kvality života v kontexte skúmania a riešenia globálnych problémov v snahe o záchranu životného prostredia. Od založenia Rímskeho klubu sa termín kvalita života začína používať v rôznych spoločenských vedách.

KVALITA ŽIVOTA

Kvalita života je široký koncept a jeho komplexnosť vychádza z myšlienky vzájomnej previazanosti všetkých zložiek utvárajúcich ľudský život. Definíciou kvality života je veľmi veľa, príklady niektorých z nich prinášajú napríklad Van Kampet al.,2003 [12], podrobnejší rozbor a zhodnotenie vybraných definícií ponúka Andráško, 2013,[2]. Dimenzia kvality života sa vymedzuje v dvoch základných rovinách: subjektívnej a objektívnej. Objektívna rovina kvality života sa viaže na materiálne zabezpečenie, sociálne podmienky života, sociálny status a fyzické zdravie a vymedzuje sa ako súhrn ekonomických, sociálnych, zdravotných a environmentálnych podmienok prostredia, ktoré ovplyvňujú život človeka. Subjektívna dimenzia kvality života sa týka všeobecnej spokojnosti so životom, ako jedinec vníma svoje postavenie v spoločnosti v kontexte kultúry a hodnotového systému.

Spokojnosť s kvalitou života sa dosahuje uspokojovaním rozličných potrieb, ktoré majú pre človeka rôznu hodnotu. Známu a všeobecne akceptovanou teóriou potrieb v súvislosti s kvalitou života je Maslowova¹pyramída potrieb. Autor svoju teóriu postavil na hierarchickom a motivačnom základe, pričom tieto potreby sú individuálne a ich dôležitosť je pre každého jednotlivca odlišne odstupňovaná. Základom teórie sú fyziologické a psychologické potreby, ktoré podľa ich významu súvisia s prežitím. Podľa Maslowa uspokojovanie potrieb na nižšej úrovni je motivačným prvkom k uspokojovaniu potrieb na vyššej úrovni. Základnú hierarchiu tvoria: 1/ fyziologické potreby, 2/ potreba bezpečia a istoty, 3/ potreba prijatia, lásky a spolupatričnosti, 4/ potreba uznania, úcty,5/ potreba sebarealizácie. Na najvyššom stupni pyramídy stojí realizácia vlastnej individuality, svojich schopností, naplňovania cieľov a zámerov, čo úzko súvisí s kvalitou života.

Problematika merania kvality života sa spája predovšetkým s odborným či vedeckým skúmaním kvality života, je však úzko prepojená aj s laickým pohľadom, keďže výsledky merania kvality života sa pomerne často tešia aj značnej pozornosti verejnosti. Koncept kvality života obsahuje vyššie spomínané objektívne faktory a indikátory, ako sú zdravie, postavenie v zamestnaní či životné podmienky, ale aj subjektívne hodnotenia životnej situácie ľudí a kvality spoločnosti. Významnou súčasťou kvality života je úroveň poskytovania verejných služieb, ako sú zdravotníctvo,

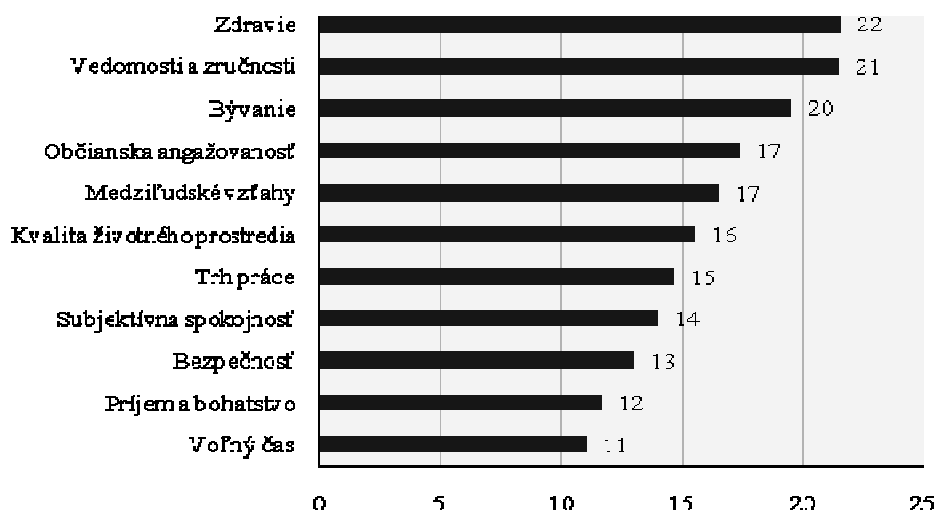
¹Americký psychológ Abraham Harold Maslow(1908-1970) v roku 1943 publikoval svoje zistenia o motívoch ľudskej činnosti a položil tým základy humanistickej psychológie. Podľa Maslowa je každé konanie človeka riadené snahou naplňovať svoje základné potreby.Základnú hierarchiu potrieb človeka tvoria potreby fyziologické, bezpečia a istoty, prijatia, lásky a spolupatričnosti, uznania a úcty a sebarealizácie. Usporiadáním jednotlivých kategórií do hierarchie vznikla tzv. Maslowova pyramída.

opatrovateľské služby, vzdelávanie a bývanie, ktoré podporujú sociálnu ochranu, kohéziu spoločnosti vrátane inklúzie sociálne vylúčených. Do kvality života patrí aj úroveň dôvery občanov voči vláde a verejným inštitúciám [1]. Komplexné hodnotenie kvality života a vývoja zásadných hodnôt s ňou spojených v krajinách Európskej únie (EÚ) poskytuje výskum The European Quality of Life Survey (EQLS), ktorý sa realizuje už od roku 2003 v štvorročnom intervale. Prieskum skúma ako objektívne podmienky života európskych občanov, tak aj všeobecne ich pocity z týchto podmienok a k ich životu. Sústreďuje sa na celý rad otázok ako je zamestnanosť, príjem, vzdelanie, bývanie, rodina, zdravie a rovnováha medzi pracovným a súkromným životom. Zameriava sa tiež na subjektívne témy, napríklad na úroveň šťastia ľudí, na to, ako sú spokojní so svojim životom a ako vnímajú kvalitu svojej spoločnosti. Ako základný indikátor sa pri hodnotení kvality života používajú indikátory ako šťastie (happiness) a spokojnosť so životom (lifesatisfaction).

Kvalita života obyvateľov sa premietla aj do Plánu obnovy a odolnosti, ktorým Európska únia bude v nasledujúcich rokoch finančne podporovať svoje členské krajiny. Slovenská verzia dokumentu Plánu obnovy a odolnosti prezentuje, aké miesto zaujíma krajina v kvalite života svojich obyvateľov v medzinárodnom porovnaní krajín OECD. Pozíciu Slovenska ilustruje graf 1:

Graf 1: Medzinárodné porovnanie Slovenska v kvalite života podľa OECD (BetterLife index, poradie spomedzi 23 krajín OECD/EÚ)

Prameň: Plán obnovy a odolnosti, 2021

Z grafu vyplýva, že Slovensko musí v oblasti zlepšenia kvality života svojich obyvateľov veľa doháňať. Prostredníctvom Plánu obnovy a odolnosti sa Slovensko zaväzuje, že do roku 2026 prijme desiatky kľúčových reforiem, ktoré zvýšia kvalitu života v rôznych oblastiach [13]. Plán obnovy a odolnosti je veľkou príležitosťou kvalitným programom a projektmi aktívne participovať na finančných prostriedkoch vyčlenených Európskou úniou.

KVALITA ŽIVOTA V MESTÁCH A JEJ MERANIE

Už od počiatku vykazoval život v mestách svoje špecifiká. V rámci jednotlivých vývojových fáz urbanizácie na ne podrobnejším spôsobom poukazuje napríklad Pacione, 2009 [10]. Samostatným a dôležitým objektom štúdia sa tieto špecifiká životov meste stali až v 19. a 20. storočí, a to jednak v dôsledku postupného napredovania vedeckého poznávania sveta a jednak aj preto, že podiel obyvateľov žijúcich v mestách bol dovtedy relatívne malý [Hubbard, 2006, cit. 2]. Dynamika rastu

mestských oblastí súvisiaca okrem iného aj s priemyselnou revolúciou, resp. industrializáciou, bola charakteristická nielen dovtedy nevídaným rozsahom procesu koncentrácie obyvateľstva do miest, ale aj formovaním a prehľbovaním rozdielov v kvalite života rôznych sociálnych vrstiev. Rozdiely v rozmiestnení a životných podmienkach rôznych skupín obyvateľov boli prítomné aj v predošlých fázach vývoja miest. Mestá priťahovali pozornosť nielen diferenciaciou životných podmienok či sociálnou segregáciou. Stávali sa i obľúbenými rámcami pohľadu na spoločnosť ako takú, na širšie sociálne, ale aj psychologické aspekty života ľudí. Prehľbovanie takéhoto záujmu súviselo s rozvojom vedeckého skúmania človeka a spoločnosti, teda spočiatku prevažne sociálnej psychológie či sociológie [2, s. 30].

Najznámejším prístupom k štúdiu kvality života v mestách je hodnotenie, resp. meranie úrovne kvality života vo viacerých mestách a následné porovnanie týchto miest na základe dosiahnutých výsledkov. Prostredníctvom takéhoto porovnávania dochádza k posudzovaniu sledovaných miest spôsobom určujúcim, kde (v ktorom meste) je kvalita života vyššia a kde nižšia. Na základe meraní, výpočtov a porovnania výsledkov vznikajú potom i poradia viacerých miest, obsahujúce usporiadanie od mesta s najvyššou úrovňou kvality života po mesto s najnižšou úrovňou kvality života. Na označenie takýchto poradí či „rebríčkov“ miest je zaužívaný z anglického jazyka prevzatý výraz „ranking“. Pre jednotlivé hodnotenia sa vyberá niekoľko ukazovateľov, o ktorých sa predpokladá, že charakterizujú kľúčové oblasti života, resp. kvality života a na základe hodnôt týchto ukazovateľov sa vypočíta úroveň kvality života v danom meste. V niektorých prípadoch sú používané aj parciálne indexy vyjadrujúce úroveň zvolených parciálnych dimenzií kvality života, napríklad životné prostredie. Medzi jednotlivými štúdiami sa môžu vyskytovať rozdiely v tom, aké indikátory autori používajú, resp. zaraďujú do výpočtu použitého indexu.

Kvalitatívnym hodnoteniam miest sa vo svete venujú viaceré organizácie a inštitúcie, ktoré mestá hodnotia buď komplexne, alebo sa sústreďujú len na vybrané mestá alebo na špecifické ukazovatele. Ako príklady uvádzame: GTCI – Globálny index konkurencieschopnosti talentov; GlobalCities – Index globálnych miest; Reputation Institute², Global Liveability Index³, Index globálneho bohatstva a životného štýlu⁴ atď. Príspevok ilustrujeme aktuálnym prieskumom Európskej komisie – *Report of the quality of life in European cities, 2020*. Porovnania a rankiny miest sa objavujú v súvislosti ako s objektívnym, tak aj subjektívnym hodnotením kvality života. Porovnania miest z hľadiska kvality života nemusia mať podobu iba knižných publikácií. Internet dnes obsahuje stránky, na ktorých je možné prostredníctvom zadávania osobných požiadaviek vyhľadávať „ideálne“ miesto pre život. Hodnoteniu, či tzv. ratingu miest v zmysle kvality života na ich území sa venujú tiež rôznorodé agentúry, firmy či médiá.

Kvalitu života v mestách je možné skúmať rôznymi spôsobmi, uplatňovaním rôznych metód získavania, spracovania či vyhodnocovania informácií a dát, pri uplatnení rôznych filozofických či

² Rebríček miest bol zverejnený už po siedmy raz a pre rok 2018 bol zostavený na základe 23 tisíc ratingov 56. svetových miest. Dáta sa zbierali len od tých ľudí, ktorí potvrdili, že majú o diani v dotyčnom meste prehľad. Najuznávanejšie mestá a ich RepTrak® Pulse skóre bolo nasledovné: 1. Sydney (82,3); 2. Kodaň (81,5); 3. Viedeň (79,8); 4. Štokholm (79,6); 5. Vancouver (79,2); 6. Londýn (79,2); 7. Melbourne (79,0); 8. Barcelona (79,0); 9. Miláno (78,7); 10. Toronto (78,6); 11. Amsterdam (78,3); 12. Tokio (78,3); 13. Rím (78,1); 14. Montreal (78,0); 15. Edinburgh (77,8). Na konci hodnotiaceho rebríčka sa umiestnila Káhira, Moskva a Mexico City. Pri hodnotení vybraných miest mesto Sydney bolo uvádzané ako špičkové miesto pre život, prácu a výlety, kým New York bol zase najlepšie mesto, kde by ľudia chceli investovať. [4]

³ GlobalLiveability Index, ktorý zostavuje časopis TheEconomist. V tomto hodnotení bola v roku 2019 Viedeň už desiaty raz vyhodnotená na prvom mieste. Pri hodnotení mesta sa zohľadňuje viacero zložiek: od kvalitného vzdelania cez dostupnú zdravotnú starostlivosť, stabilitu, funkčnú mestskú hromadnú dopravu, náklady na bývanie až po kultúru. Posudzuje sa 30 faktorov, na základe ktorých má hodnotené mesto priradené skóre od 1 do 100. Viedeň získala 99,1 bodov. Bratislava bola na 64. mieste, Praha na 69. mieste. Veľké mestá ako Londýn či New York sa umiestnili na 48., resp. 58. mieste. [4]

⁴ Spoločnosť JuliusBaer poskytuje prehľad postavenia miest z hľadiska bohatstva a životného štýlu vo svojej správe „Správa o globálnom bohatstve a životnom štýle 2020“. V poslednom prieskume sa zamerala na 28 miest po celom svete (desať miest v Ázii, 12 miest v Európe, na Strednom východe a v Afrike a šiestich miest v Severnej a Južnej Amerike). Položky životného štýlu boli rozdelené do piatich kategórií: domov, existenciálne veci, móda, rodina a wellness. Poradie najdrahších miest z uvedenej vzorky bolo nasledovné: 1. Hongkong, 2. Šanghaj, 3. Tokio, 4. New York, 5. Singapur, 6. Los Angeles, 7. Londýn, 8. Taipei, 9. Zürich, 10. Monako, 11. Bangkok, 12. Paríž, 13. Miami, 14. Viedeň, 15. Sydney, 16. Rio de Janeiro, 17. Dubaj, 18. Mexico City, 19. Miláno, 20. Manila, 21. Vancouver, 22. Jakarta, 23. Moskva, 24. Barcelona, 25. Istanbul, 26. Frankfurt nad Mohanom, 27. Johannesburg a 28. Mumbai. [4]

metodologických pohľadov a prístupov. Na odpoveď, ako riadiť mestá tak, aby zabezpečovali kvalitný život svojim obyvateľom, nie je jednoznačná odpoveď. Pravdepodobne sa nachádza niekde v priestore päťuholníka, ktorého vrcholy tvoria:

- a) nové prístupy a koncepcie,
- b) decentralizácia rozhodovania,
- c) tzv. participatívne rozhodovanie,
- d) zohľadnenie rôznorodosti,
- e) strategické plánovanie.

Jednotlivé vrcholy spolu úzko súvisia a prelínajú sa. Prirovnanie riešenia kvality života v mestách k päťuholníku je iba orientačné [3, s. 94]. Významným, v súčasnosti už pomerne často používaným nástrojom ovplyvňovania a riadenia rozvoja miest, je tzv. strategické plánovanie[5]. Súčasťou strategických plánov rozvoja regiónov a miest je aj oblasť kvality života obyvateľov.

PRIESKUM EURÓPSKEJ KOMISIE O KVALITE ŽIVOTA V MESTÁCH EURÓPY

Dôležitou hnacou silou hospodárskeho rastu v Európskej únii sú mestá. Žije v nich asi 40% populácie Európskej únie, vytvárajú najväčší podiel HDP, implementujú veľkú časť politík a právnych predpisov EÚ a tvoria významný podiel oblastí, kde sa vynakladajú prostriedky Európskej únie. Mestá poskytujú prístup k mnohým rôznym pracovným príležitostiam a dostupnosťou verejnej dopravy ponúkajú dobrý prístup k vzdelaniu, inováciám a kultúre vďaka koncentrácii univerzít, výskumných ústavov, múzeí a iných kultúrnych miest. Majú dôležitú úlohu pri prechode na uhlíkovo neutrálnu hospodárstvo a pri zvyšovaní atraktívnosti života pre starších ľudí. Avšak mestá čelia sociálnym a environmentálnym problémom vrátane chudoby, vysokým nákladom na bývanie, diskriminácii, kriminalite, znečisteniu ovzdušia a hluku. Mestá musia tiež reagovať na globálne výzvy a trendy v celej Európskej únii, ako sú zmena podnebia, starnutie obyvateľov a pod.

Pandémia COVID-19, ktorá zasiahla celý svet, mala tendenciu skôr sa prejavovať vo väčších a prepojenejších mestách Európy (Miláno, Madrid a Londýn), ako v menších centrách a vidieckych oblastiach. Preto pred mestami stojí veľká výzva nájsť nové spôsoby pre bezpečné fungovanie všetkých oblastí života.

Už od roku 2004 Európska komisia(EK) pravidelne monitoruje výzvy a riešenia, ktoré ovplyvňujú kvalitu života v európskych mestách. Organizácia spojených národov vyhlásila 31. október za Svetový deň miest. Hlavný motív kampane roku 2020 znel: Lepšie mesto, lepší život[7]. Cieľom kampane roku 2020 bolo zamerať pozornosť medzinárodného spoločenstva na urbanizáciu ako ústrednú otázku rozvoja, zároveň podporiť spoluprácu medzi krajinami pri plnení príležitostí a riešení mestských výziev smerujúcich k udržateľnému rozvoju. Špecializovaný prieskum EK, už piaty v poradí, sa orientuje na hlavné mestá a ďalšie veľké mestá v Európskej únii, Európskom združení voľného obchodu, Veľkej Británii, západnom Balkáne a Turecku. Do prieskumu bolo zahrnutých 83 miest z EÚ a 35 miest z ďalších európskych krajín prostredníctvom 58 100 rozhovorov. Prieskum sa zameriaval na kvalitu života a spokojnosť s rôznymi aspektmi mestského života, ako sú pracovné miesta, verejná doprava, znečistenie, hluk a tiež rôznymi oblasťami verejných služieb a občianskej vybavenosti. Otázky a údaje boli navrhnuté tak, aby boli porovnateľné s prieskumami uskutočňovanými na vnútroštátnej úrovni.

Väčšina obyvateľov (90 %) participujúcich na prieskume uviedla, že je vo všeobecnosti spokojná so životom vo svojom meste. Výsledky prieskumu poukázali na to, že obyvatelia severných miest v rámci Európskej únie sú so životom v meste, v ktorom bývajú, väčšinou spokojní. V porovnaní s predchádzajúcimi prieskumami sa aj úroveň spokojnosti občanov so životom vo východných mestách EÚ výrazne zlepšila.

V oblasti mobility sú obyvatelia veľkých miest celkovo viac spokojní s verejnou dopravou. Menšiu mieru spokojnosti so službami verejnej dopravy vyjadrili obyvatelia miest z Albánska, Talianska, Cypru, Severnej Macedónie a Srbska (spokojných menej ako polovica obyvateľov).

Počas zdržiavania sa v exteriéri v nočných hodinách sa bezpečnejšie cítia obyvatelia žijúci v menších mestách. Na druhej strane v mestách ako Atény, Rím, Sofia, Liège, či Marseille sa cítia bezpečne menej ako polovica obyvateľov.

Správa z prieskumu ďalej ukazuje, že väčšina občanov považuje mesto, v ktorom žijú, za dobré miesto na život pre imigrantov, mladé rodiny s deťmi, či starších ľudí. Podľa názorov oslovených respondentov majú rovnako priaznivé podmienky na život vo svojom meste aj homosexuáli.

Každý ôsmy z desiatich opýtaných obyvateľov miest vyjadril spokojnosť s priestorom zelených areálov vo svojom meste (80 %). Oproti tomu nižší podiel ľudí vyjadril spokojnosť s kvalitou ovzdušia, čistotou a úrovňou hluku. Kým s verejnými priestormi sú viac spokojní obyvatelia mimo hlavných miest, veľké mestá vnímajú obyvatelia ako hlučnejšie a špinavšie.

Nasledujúce grafy (2, 3, 4, 5) vyjadrujú spokojnosť/nespokojnosť obyvateľov s vybranou oblasťou kvality života vo svojom meste:

Graf 2: Kvalita ovzdušia

Prameň: EC, 2020.

Graf 3: Čistota

Prameň: EC, 2020.

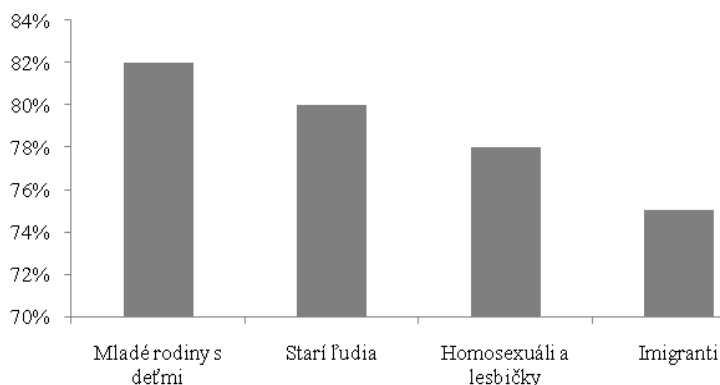
Graf 4: Úroveň hluku

Prameň: EC, 2020.

Graf 5: Dobré miesto pre život

Prameň: EC, 2020.

V ďalších oblastiach prieskumu kvality života samensšia časť obyvateľstva žijúcich v mestách na juhu EÚ vyjadrila, že nezažila negatívne skúsenosti pri hľadaní dobrého zamestnania. Na druhej strane v mestách na severe EÚ je len pre menšinu obyvateľstva ľahké nájsť si vhodné bývanie z hľadiska dobrého pomeru ceny a kvality (menej ako tretina respondentov). Prieskum hodnotil aj kvalitu miestnej verejnej správy, avšak jej aktivita v hlavných mestách sledujú ťažšie ako v mestách menších. On-line prístup k informáciám o meste je jednoduchší v mestách severnej a západnej časti Európy. Čo sa týka korupcie, ľudia bývajúci v hlavných mestách vnímajú korupciu ako problém častejšie (57%) ako obyvatelia mimo hlavných miest (47%).

Výsledky prieskumu naznačili, že u obyvateľov skúmaných európskych miest vo všeobecnosti prevláda skôr spokojnosť so svojím životom a jeho kvalitou. Najväčšiu spokojnosť so životom v meste vo všeobecnosti uviedli obyvatelia mesta Kodaň a Štokholm, a to až 98 %. Pre jednotlivé oblasti zložiek kvality života boli podľa odpovedí respondentov následne vytvorené poradie jednotlivých miest. Najvyššiu spokojnosť s prácou uviedli respondenti z mesta Valletta – 86 % a z miest Mníchov a Graz – 85 %. Pre rodiny s deťmi boli ako priaznivé označené mestá Glasgow, Lipsko, Cardiff - 99 %. Spokojnosť s finančnou situáciou domácnosti a taktiež s verejnou dopravou vyjadrili obyvatelia mesta Zurich - 90 %. Prieskum taktiež poukázal na najvýznamnejšie problémy a výzvy, ktorým musia čeliť európske mestá. Podľa názorov respondentov k nim patria najmä zdravotnícke služby, nezamestnanosť, vzdelávanie a bezpečnosť.

KVALITA MESTA A ŽIVOTNÉ PROSTREDIE

Oblasťou, ktorú obyvatelia veľmi silno vnímajú, je životné prostredie. Znečistenie životného prostredia zvyšuje zdravotné riziká a znižuje kvalitu života. Súčasná miera znečistenia nie je v súlade s prioritami ľudí, ktorí kladú zvýšený dôraz na zdravé životné prostredie, ako preukazuje aj prieskum v európskych mestách. Mestský priestor sa snažia zatriktívniť aj firmy, najmä technologicky vyspelé a bohaté, ktoré zlepšujú kvalitu životného prostredia [4, s. 76]. Súčasná mestá sú ohrozené zmenou klimatických podmienok, nakoľko ich charakterizuje vysoká hustota obyvateľstva, vysoký podiel zastavaného územia a nepriepustných spevnených povrchov, vysoká koncentrácia hospodárskej činnosti a infraštruktúry. V sídelnom prostredí sa ich dôsledky v závislosti od geografickej polohy, veľkosti a typu osídlenia prejavujú rozdielne. Nízkouhlíkový rozvoj prijatý nízkouhlíkovou stratégiou Európskej komisie [6] sa vzťahuje na firmy, obytné a verejné budovy, dopravu a odpadové hospodárstvo. Podobne i Plán obnovy a odolnosti, zahŕňajúci päť hlavných oblastí (zelená ekonomika, vzdelávanie, veda, výskum a inovácie, zdravie a efektívna verejná správa a digitalizácia), sa v konečnom dôsledku dotýka kvality života obyvateľov v mestách.

V znižovaní emisií, rozvoji zelene, podpore udržateľnej dopravy a aj v boji proti hlukom európskym lídrom patrí francúzske mesto Grenoble (rámček 1). V októbri 2020 tomuto mestu cenu „Európske hlavné zelené mesto v roku 2022“ udelila Európska komisia, ktorá ju udeľuje mestám nad 100 000 obyvateľov. Cena bola udelená už po 13.raz a aktuálne sa o jej získanie zapojilo 36 miest. Pri výbere Európskeho zeleného hlavného mesta Európska komisia hodnotila kandidátov v 12. kategóriách. Grenoble vyhral v piatich z nich: 1/ opatrenia v boji proti klimatickej zmene, 2/ územné plánovanie, 3/ mestská mobilita, 4/ boj proti hluku a 5/energetická výkonnosť. Po úspechu ceny Európskeho hlavného zeleného mesta bola v roku 2015 vytvorená aj cena „Európsky zelený list“, ktorej cieľom je oceniť environmentálne úsilie a úspechy menších miest s počtom 20 000 - 99 000 obyvateľov. O cenu Európsky zelený list na rok 2021 sa podelia mestá Gabrovo z Bulharska a Lappeenranta z Fínska.

Rámček 1: Zelené mesto Grenoble

V roku 2008 sa mesto Grenoble stalo signatárom Dohovoru primátorov a starostov, v ktorom sa zaviazalo zvýšiť energetickú efektívnosť a rozšíriť využívanie obnoviteľných zdrojov energie. Na magistráte vznikla pozícia referenta pre teplotné vlny a referenta pre Akčný plán pre udržateľnú energiu a zmenu klímy (SECAP). V ďalších rokoch mesto zaviedlo sériu opatrení v boji proti vysokým teplotám. Asi najznámejším je program EcoCité. V rámci neho Grenoble podporuje výsadbu stromov, budovanie parkov, zelených striech a fasád domov, rozširovanie takzvaných ekoštvtí a mestské poľnohospodárstvo. Za prvú ekoštvt' – De Bonne – získal Grenoble cenu od francúzskej vlády. Mesto takisto podporuje prístup obyvateľov do súkromných záhrad a iniciuje obnovu opustených budov, kde si môžu miestne komunity založiť vlastné záhrady. Vysoké štandardy platia aj pri vydávaní stavebných povolení. Medzi rokmi 2006-2008 ich mesto vydalo 190 a až 80 % z nich malo zelenú strechu a 60 % z nich vyrábalo energiu zo solárnych panelov.

Inšpiratívnym príkladom je najmä oblasť dopravy, kde už mesto zaviedlo mnohé opatrenia pre podporu verejnej dopravy a cyklo dopravy, napríklad v roku 2017 sa vybudovalo 320 km nových cyklotrás. Mesto rovnako pristúpilo k rozširovaniu peších zón a zaviedlo prísnu parkovaciu politiku, čím sa snaží vytlačiť z centra mesta osobné autá. Už v roku 2010 bola dominantným spôsobom presunu z domu do práce chôdza (42 %), nasledovala verejná doprava (21 %) a bicykel (päť %). Mesto sa usiluje aj o dekarbonizáciu verejnej dopravy. V tomto prípade ide najmä o obnovu vozového parku nízkoemisívnymi autobusmi. Už v súčasnosti takmer 100 % vozidiel verejnej dopravy jazdí na obnoviteľné zdroje energie. Príkladom v podpore alternatívnych spôsobov ide samospráva, ktorá svojim zamestnancom prepláca polovicu nákladov na zapožičanie bicykla a kúpu lístkov do verejnej dopravy. Pri využití služieb spolujazdy dokonca prepláca všetky náklady a osobné autá patriace mestu sú zväčša na elektrinu a plyn. Napriek dosiahnutým úspechom v doprave mesto bude v oblasti zlepšovania rozvoja dopravy pokračovať a navrhované opatrenia načrtlo v Pláne rozvoja mobility do roku 2030. Plán je založený na štyroch základných predpokladoch: 1/ mesto bez fosílnych palív a znečistenia, 2/podpora zmeny vzorcov mobility obyvateľstva, 3/ podpora aktívnej (chôdza, cyklistika) a zdieľanej mestskej mobility a 4/ zlepšenie prepojení medzi jednotlivými metskými časťami.

Mesto Grenoble sa chce vyrovnáť aj s hlukom. V roku 2010 vzniklo hlukové observatórium a následne aj samostatná Stratégia prevencie hluku, ktorá zahŕňa už prijaté opatrenia ako rozvoj cyklo dopravy či zníženie maximálnej povolenej rýchlosti v meste. Samostatnou kategóriou stratégie je boj s nočným hlukom a v tejto oblasti mesto spolupracuje s hotelmi, reštauráciami a barmi. Na jar roku 2020 samospráva zaviedla takzvané „tiché hodiny“ počas dňa, aby tak umožnila oddych zdravotným pracovníkom, vyťažným pri boji s prvou vlnou koronavírusovej pandémie. V nasledujúcich rokoch mesto počíta s ďalšími protihlukovými opatreniami.

Prameň: TASR, 2020 [11].

Zelené mesto Grenoble je príťažlivým príkladom aj pre slovenské mestá. Ambíciu stať sa Európskym hlavným zeleným mestom v roku 2023 prejavilo mesto Košice [9], ktoré už v roku 2019 zverejnilo svoju kandidatúru. V súčasnosti má už vypracovanú *Zelenú víziu mesta Košice do roku*

2030, ktorá predstavuje rámcové ciele, ktorými sú: nulová uhlíková stopa, vyrovnanie vnútornej teploty v meste s okolitou teplotou, zavedenie série ekoinovácií, maximálne využívanie a ochrana vlastných prírodných zdrojov. Pri kandidatúre mesto spolupracuje so slovinskou metropolou Ľubl'ana, ktorá bola európskym zeleným hlavným mestom v roku 2016.

ZÁVER

Štúdium kvality života v mestách sa opiera o kvantum možných východísk a uplatňuje sa pri ňom viacero odlišných prístupov. Tieto prístupy sú formulované prácami, ktoré vykazujú niektoré spoločné, či aspoň veľmi podobné prvky. Využitie poznatkov o kvalite života v mestách nachádzame aj v ďalších oblastiach vedeckého výskumu. Patria k nim napríklad témy migrácie alebo konkurencieschopnosti. Migráciu je možné do značnej miery interpretovať ako výsledok pôsobenia tzv. push a pull faktorov súvisiacich s kvalitou života. Aj rozsiahla vlna migrantov prichádzajúcich na územie Európskej únie z krajín Afriky či Ázie, je v zjednodušenom poňatí dôsledkom faktorov ovplyvňujúcich kvalitu života ľudí (napr. ohrozenie zdravia, života či majetku v dôsledku vojnových konfliktov, ekonomické zabezpečenie, úroveň sociálnej starostlivosti atď.). Kvalita života v mestách súvisí tiež s podnikateľskými zámermi a rozvojovými investíciami.

Meranie kvality života je v rámci štatistickej produkcie jednou z pomerne nových oblastí. Teoreticky vychádza z odporúčaní pre štatistiku, ktoré sú uvedené v tzv. Stiglitz - Sen - Fitoussiho správe z roku 2009. Existuje viacero definícií kvality života ako aj viacero teoretických konceptov pre jej meranie. Indikátory kvality života produkované a rozširované Štatistickým úradom SR sa opierajú o koncept všeobecne prijatý v rámci Európskeho štatistického systému.

Pod'akovanie [zaradenie príspevku]

Príspevok vznikol v rámci projektu VEGA č. 2/0111/21 Flexibilita štruktúry ekonomiky a environmentálne zmeny: výzvy pre mestá a firmy“.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

- [1] ANTALOVÁ, M.–BEDNÁRIK, R.–LALUHA, I.–TKÁČIKOVÁ, J. (2010): Kvalita života. Teória, metodológia, empiria. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM. ISBN 978-80-225-3043-9.
- [2] ANDRÁŠKO, I. (2013): Quality of Life: An Introduction to the Concept. Brno. (Masarykova univerzita).
- [3] ANDRÁŠKO, I., 2016: Kvalita života v mestách. Východiská, prístupy, poznatky. Masarykova univerzita Brno, 2016. ISBN 978-80-210-8269-4.[on-line] Available on - URL: ><https://munispace.muni.cz/library/catalog/view/832/2639/516-1/#preview><.
- [4] BRZICA, D., KAČÍRKOVÁ, M., OSTRIHOŇ, F., VOKOUN, J., 2020: Atraktivita územia a mobilita talentov. Veľké mestá priťahujú talenty. VEDA, 2020. Ekonomický ústav SAV, Bratislava. ISBN 978-80-7144-320-9.
- [5] BUČEK, J. (2014). Urban Governance, Strategic Planning and Democracy in Post-Socialist Transitional Society. *ACTA GEOGRAPHICA UNIVERSITATIS COMENIANAE*, 58 (1), 45–70.
- [6] EC, 2020a: 2050 long-term strategy.[on-line] Available on - URL: >https://ec.europa.eu/clima/policies/strategies/2050_en<.
- [7] EC, 2020b: Report on the Quality of Life in European Cities, 2020. Luxembourg: Publications Office of the European Union. ISBN: 978-92-76-22444-0.[on-line] Available on - URL: >https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/work/qol2020/quality_life_european_cities_en.pdf<.
- [8] HALEČKA, T., 2001: Kvalita života ako pojem a problém sociálnej politiky a sociálnej práce. Práca a sociálna politika: odborný-metodický mesačník pre otázky zamestnanosti, trhu práce, sociálnych vecí a rodiny. Bratislava: Výskumný ústav práce, sociálnych vecí a rodiny, 2001, 9(12), 2-6. ISSN 1210-5643.

- [9] MESTO KOŠICE, 2019: Košice sa chcú uchádzať o titul Európske hlavné zelené mesto v roku 2023. Mesto Košice, Aktuality, 13. 08. 2019. [on-line] Available on - URL: ><https://www.kosice.sk/clanok/kosice-sa-chcu-uchadzat-o-titul-europske-hlavne-zelene-mesto-v-roku-2023><.
- [10] PACIONE, M., 2009: Urban Geography. A global Perspective. Routledge, 2009. ISBN 9780415462020.
- [11] TASR, 2020: Cenu Európskeho hlavného zeleného mestapre rok 2022 získal Grenoble. 12. 10. 2020, TASR.[on-line] Available on - URL: ><https://www.enviroportal.sk/clanok/eu-cenu-europskeho-hlavneho-zeleneho-mesta-pre-rok-2022-ziskal-grenoble><.
- [12] VAN KAMP, I., LEIDELMEIJER, K., MARSMAN, G., DE HOLLANDER, A., 2003: Urban environmental quality and human well-being: Towards a conceptual framework and demarcation of concepts; a literature study. Landscape and Urban Planning, 65, 5–18.
- [13] VLÁDA SR, 2021: Plán obnovy a odolnosti Slovenskej republiky. [on-line] Available on - URL: ><https://www.slov-lex.sk/legislativne-procesy/-/SK/dokumenty/LP-2021-112><.